

Motion till riksdagen

1988/89:K247

av Bengt Kindbom m.fl. (c)
Länsdemokrati

Inledning

All offentlig makt i Sverige utgår enligt regeringsformens första paragraf från folket. Denna målsättning förverkligas i första hand genom att medborgarna i val utser dem som skall föra deras talan. Folkvalda representationer finns idag på tre olika nivåer, primärkommuner, landsting och riksdag. Beslutskompetensen för församlingarna är av olika slag. Riksdagen representerar landet och har ansvaret för bland annat lagstiftningen. Primärkommunerna har inom gällande regler en omfattande allmänkompetens. Landstingens verksamhet däremot är i viktiga avseenden begränsad.

Centerpartiet anser att beslut i allmänna frågor skall fattas av valda församlingar så nära folket som möjligt. Primärkommunerna utgör idag själva grundstenen för det decentraliserade beslutsfattandet. Mera begränsade uppgifter åligger idag landstingen. Den begränsning som finns härvidlag är orsakad i första hand av att många uppgifter på regional nivå sköts av ett statligt organ, länsstyrelsen. Vår uppfattning är att den centraliserade förvaltningen skall begränsas och att fler uppgifter skall läggas på primär- och landstingskommunerna. De centrala organens förvaltningsuppgifter bör så långt det är möjligt decentraliseras till de regionala och lokala organen.

Kommuner och landsting är grundstenar i den svenska demokratin. På dessa nivåer är huvuduppgiften att på viktiga områden sörja för medborgarnas trygghet och välfärd. Den kommunala självstyrelsen gör det möjligt för många människor att aktivt delta i det politiska arbetet och att få insyn och inflytande i frågor som berör dem själva och som direkt påverkar deras livsmiljö.

Den statliga länsförvaltningens uppgift är i huvudsak att fungera som den centrala statsförvaltningens förlängda arm ute i landet. Under 1960-talet inleddes en period med stark utbyggnad av den offentliga sektorn. Detta ledde till en expansion av länsförvaltningen.

På länsplanet finns också utöver länsstyrelsen en rad statliga länsorgan som var för sig fullgör statlig verksamhet. Länsstyrelsen har lekmanrepresentation, även övriga organ har lekmanamedverkan och i vissa fall partsrepresentation. Arbetsuppgifterna består av rättstillämpning, fördelning av resurser och planering.

Den centrala statliga förvaltningen

Den statliga förvaltningen med fristående och självständiga ämbetsverk har varit utmärkande för vårt lands förvaltningssystem. Efter ett utredningsarbete i början av 1980-talet fattade riksdagen under riksmötet 1986/87 (KU 1986/87:29) beslut om delvis nya former för ledning av den statliga förvaltningen.

Den socialdemokratiska regeringens ambition var att knyta förvaltningen fastare till regeringsmakten. Centerpartiet reserverade sig mot dessa förändringar. De innebar enligt vår mening en förskjutning i centralistisk riktning. Vi hävdar att riksdag och regering skall svara för politiska beslut i form av lagar och förordningar samt genom anslagsbeslut. Myndigheterna skall tillämpa dessa beslut i de enskilda fallen. Den ansvarsfördelning vi förordar är att föredra ur rättssäkerhetssynpunkt.

Den regionala statliga förvaltningen

Självklart måste den regionala statliga förvaltningen också förändras över tiden. Frågan är hur? För närvarande bedrivs i Norrbottens län ett försök med samordnad länsförvaltning vilket innebär att de regionala länsorganen centraliseras till länsstyrelsen. Enligt centerpartiets uppfattning är detta ingen lösning på de grundläggande problemen.

Decentralisering av uppgifter

Regeringen Fälldin inledde i slutet på 1970-talet ett arbete där statliga uppgifter flyttades över från central till regional nivå. Detta arbete bör återupptas och drivas med kraft. Fortsatt decentralisering är av stor betydelse ur regionalpolitisk synpunkt.

Arbetsuppgifterna för kommuner och landsting bör också vidgas genom överförande av statliga uppgifter och genom decentralisering av beslutanderätten. Även överförande av arbetsuppgifter från regionala statliga organ till kommunerna måste prövas.

Stärkt kommunal självstyrelse

Det kommunala självstyrelseorganet på länsplanet har från 1860-talet och framåt haft begränsade arbetsuppgifter. Sjukvården har hela tiden varit dominerande. Av och till har under de senaste decennierna diskuterats att lägga flera arbetsuppgifter på de demokratiskt valda länsorganen – länsdemokratin skulle stärkas. Motsatt mening har också framförts nämligen att landstingen borde bli enbart sjukvårdskommuner.

Centerpartiet har hela tiden hävdat länsdemokratilinjén. Enligt vår uppfattning bör denna fråga aktualiseras ånyo. Den kommunal självstyrelsen på länsplanet bör stärkas genom att landstingen får utökade befogenheter inom de ramar som riksdagen fastställer för regionala samhällsuppgifter. De frågor som måste beslutas på det regionala planet blir allt fler. Som exempel kan nämnas miljövården där det krävs samlade insatser över större områden än vad kommunerna utgör. Trafiken är ett annat exempel. Det naturliga bör

enligt vår mening vara att det övergripande ansvaret för frågor av detta slag ligger hos ett folkvalt organ.

I motion från centerpartiet till årets riksmöte har förslag lagts om återgång till skilda valdagar för riksdag och kommuner. En förstärkning av landstingens uppgifter ger argumenten för detta förslag ytterligare tyngd.

Under den länsdemokratiska debatten från 1960-talet och framåt har det från tid till annan hävdats att landstingen skulle bli någon form av överkommuner om de stärktes på det sätt som vi förordat. Erfarenheter från våra grannländer Norge och Danmark ger inget belägg för ett sådant påstående. Det finns enligt vår uppfattning ingen motsättning mellan starka primärkommuner och vidgade uppgifter för landstingen.

Lekmannamedverkan

Enligt centerpartiets uppfattning måste samhällets beslutsinstanser organiseras så att de på bästa sätt kan möta och tillgodose medborgarnas krav och önskemål. En utveckling mot större politiskt inflytande för tjänstemän, experter och konsulter och mindre inflytande för förtroendemän är inte acceptabelt. Även på länsplanet är det viktiga att de politiska besluten är förankrade i ett folkvalt organ.

Utredning av ett länsdemokratiskt alternativ

Som vi tidigare berört så har under åren åtskilliga utredningar sysslat med de regionala statliga organens verksamhet.

Centerpartiet föreslår att en parlamentarisk utredning nu tillsätts för att utreda en förstärkning av den regionala och lokala demokratin. De länsuppgifter som inte är av dömande eller fiskal karaktär bör således föras in under demokratiska organ med länsparlament som högsta beslutande församling. Samhällsuppgifter bör så långt möjligt överföras från central nivå till regional eller lokal nivå. Även detta innebär en förstärkning av förtroendemannainflytandet i kommuner och län.

Hemställan

Med hänvisning till vad i motionen anförts hemställer vi
att riksdagen begär att regeringen tillsätter en parlamentarisk utredning om länsdemokrati i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 25 januari 1989

Bengt Kindbom (c)

Martin Olsson (c)

Anders Svärd (c)

Stina Eliasson (c)

Rosa Östh (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Ingbritt Irhammar (c)

Anders Svärd (c)

Birger Andersson (c)

Kjell Ericsson (c)